

створено природний заповідник «Медобори», два національні природні парки «Кременецькі гори» та «Дністровський каньйон», Голицький ботаніко-ентомологічний заказник, регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон» які репрезентують унікальні природні ландшафти Кременецького і Бережанського горбогір'їв, Товтровою кряжу, Дністровської долини, та понад 500 заказників, пам'яток природи, дендрологічних парків, ботанічних садів, заповідних урочищ залишаються внеском Миколи Петровича в природну скарбницю краю для нинішніх і майбутніх поколінь.

Література:

1. Царик Л. Співпраця Миколи Петровича Чайковського з викладачами і студентами географічного факультету ТНПУ: історична ретроспектива. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Микола Чайковський організатор заповідної справи на Тернопільщині» Тернопіль: ред.-наук. відділ, 2022 С. 4-10.

2. Царик Л.П., Царик П.Л. Заповідна мережа / Природні умови та ресурси Тернопільщини. Тернопіль, ТОВ «Тернограф», 2011. С.424 – 467.

2. Царик Л.П., Царик П.Л., Царик В.Л. Чайковський М.П. – натхненник і організатор заповідної справи на Тернопільщині Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Микола Чайковський організатор заповідної справи на Тернопільщині» Тернопіль: ред.-наук. відділ, 2022, С. 25-29.

30 РОКІВ ПОТОМУ

Новицька С.Р., Боднарчук М.Б.

ekosvit76@ukr.net, bodnarchuk.mb@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

The article deals with the history of the speciality «Ecology and Environmental Protection» at Ternopil State Pedagogical Institute and the first enrolment in the university for the non-pedagogical speciality «Geography and Ecology» in two groups.

Key words: *speciality, practice, graduates, initiation.*

Вирішення екологічних проблем значною мірою залежить від підготовки кваліфікованих спеціалістів в галузі екології, котрі б в прийнятті важливих рішень опиралися на відповідні екологічні знання. Надзвичайної актуальності ці завдання набули в 1990 роках, коли Україна зіштовхнулася з наслідками аварії на Чорнобильській атомній електростанції, результатами економічного занепаду та масою екологічних проблем, пов'язаних з цими обставинами. З метою навчання і виховання фахівців-екологів, що б сприяло формуванню регіонального освітнього екосередовища, в 1993 році завдяки ідеям і зусиллям тогочасного декана географічного факультету Царика Любомира Петровича на теренах Тернопільського державного педагогічного інституту було ліцензовано спеціальність «Екологія та охорона навколишнього природного середовища» і відбувся перший в університеті набір на непедагогічну спеціальність «географія та екологія» у складі двох груп по 31 студенту в кожній. Цього ж року при кафедрі географії України і краєзнавства була створена секція геоекології. Викладачами секції розроблені перші навчальні плани, робочі програми з фундаментальних екологічних дисциплін, лекційні і лабораторні курси, підготовлені методичні розробки, практикуми. Географія абітурієнтів, що вступили на дану спеціальність була досить широкою: Закарпатська, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська, Львівська області.

Рис. 1. Група 11 – перше фото разом

На все життя нам запам'яталася посвята у студенти на першому курсі. Старшокурсники організували це дійство так, щоб кожен конкурс (кулінарний, туристичний, спортивний, конкурс богині природи), кожне дійство було цікавим і захоплюючим. Чого вартувала ця багатокілометрова дорога від залізничної станції в Ворвулинцях до місця посвяти в урочищі Червоне поблизу Ниркова протяжністю у 16 км. Ми молоді і зелені, з важкими наплічниками, що їх дбайливо набили до верху продуктами наші батьки, у нових кросівках довго і нудно марширували по трасі, збиваючи ноги в мозолі і жаліючись на важку долю, вмить забули про всі тяготи, коли побачили схили урочища вкриті різнокольоровим килимом барвистих дерев, а сама посвята відбувалася поблизу Червоногородського водоспаду. Посвята здружила нас до останнього курсу, надала відчуття причетності до єдиної кагорти з студентами-старшокурсниками і викладачами.

Рис. 2. Посвята у студенти – пам'ятна і хвилююча

Молодих фахівців готували «корифеї», справжні професіонали своєї справи з величезним не лише педагогічним, але й практичним досвідом в своїй галузі, що робило лекції і практичні заняття цікавими і наповненими прикладними знаннями: загальну геологію викладав Свинко Й.М., історичну геологію – Сивий М.Я., фізичну географію України – Заставецький Б.І., загальне землезнавство – Бойко Р.Д., соціально-економічну

географію України – Заставецька О.В., географію материків і океанів, ґрунтознавство, методику наукових досліджень – Ковалишин Д.І., географію населення – Думка Д.І., методику викладання географії – Процик І.Г., соціально-економічну географію світу – Дітчук І.Л., заповідну справу, рекреаційну географію, основи соціоекології – Царик Л.П., педагогіку – Фіцула М.М., філософію – Залюбовський П.М., економіку природокористування – Царик Т.Є., біогеографію і ландшафтознавство – Питуляк М.Р., сучасні екологічні проблеми в Україні, основи моделювання екосистем – Гунько С.І., екологічну токсикологію і радіологію – Царенко А.В., біологію – Марчишин С.М., математичні методи екологічного моделювання – Мариняк Я.О., екологічну ситуацію Тернопільської області – Сінгалевич О.В.

Надзвичайно цікаво відбувалися навчальні і педагогічні практики. Вже з першого курсу теоретичні знання набуті на парах закріплювалися на практичних заняттях в польових умовах. Працювати з нівеліром та іншими геодезичними та картографічними приладами студенти навчилися під час практики з картографії, яку проводив Потокій М.В., ознайомлення з ботанічними характеристиками видів рослин, які ростуть в околицях університету, відбувалося з викладачкою з кафедри загальної біології Постолюк М.І., виловлювали раків для проведення дослідів під час практики з зоології, здобували практичні навички з ґрунтознавства в околицях с. Петриків з Ковалишин Д.І.

На другому курсі була комплексна геологічна, гідрологічна та геоморфологічна практика, яка тривала впродовж декількох тижнів під керівництвом Сивого М.Я., Бойко Р.Д., Питуляка М.В. та Дем'янчука П.М. На все життя студенти закарбували в пам'яті дністровські стінки, унікальні відклади силурійської системи поблизу географічного стаціонару Тернопільського педінституту, пошуки трилобіта, вивчення долини Дністра, купання в водоспадах і черешні в с. Трубчин.

Рис. 3. Практика на Дністрі (1995 рік)

На третьому курсі географія практик розширилась і дослідження змістились в Карпати на Свидовецький масив неподалік с. Чорна Тиса. Разом з Ковалишин Д.І. і Алексієвець М.О. ми досліджували карпатські ландшафти, описували фації, урочища, місцевості, досліджували ґрунтовий профіль, ходили в маршрути гірськими хребтами, відвідували озеро Апшинець.

Рис. 4. На берегах Чорної Тиси

На четвертому курсі практика носила краєзнавчий характер і молодий викладач Каплун І.Г. возив студентів-екологів по Тернопільщині рейсовими автобусами і електричками. В рамках практики ми відвідали підприємства Теремовлі, Чорткова, Заліщик і базувалися в Касперівцях наметовому таборі.

У 1997 році була організована експедиція «Дністер – 1997» з дослідження екологічного стану заповідних об'єктів дністровської долини, виявлення перспективних для заповідання територій, їх флористичного складу в якій активну участь приймали і наші студенти – Дутка О. і Новицька С.

Рис. 5. Аншлаг на День географічного факультету (1997 рік)

У 1998 році вийшов перший випуск фахового часопису «Наукові записки Тернопільського державного педагогічного інституту імені В. Гнатюка. Серія: Географія» в якому публікувались дописи не лише науково-педагогічних працівників географічного факультету, а й результати науково-пошукової роботи викладачів спільно зі студентами. Зокрема, заслуговує на увагу стаття Дутки О. під керівництвом Царика Л.П. присвячена можливостям розвитку рекреаційної діяльності в межах Дністровського каньйону.

Але, як то кажуть, не навчанням єдиним жив географічний факультет в кінці 1990-х. Студентське життя вирувало і на Днях географічного факультету, і на студентських КВК. Сценарії виступів писав креативний і талановитий Руслан Щепанюк, який і сам приймав участь у багатьох заходах вже як актор.

Про високий рівень підготовки свідчить значний показник працевлаштованості випускників спеціальності географія та екологія 1993-1998 років навчання. Учителями географії та екології працюють: Мирослава Боднарчук (Хоміцька) , Світлана Шестакова (Тодосійчук), Ганна Шпак (Макоїд), Наталія Римар, Марія Паливода (Назаревич), Тетяна Гурін, Ірина Жила (Сембай), Світлана Івахів (Плішка), Іванна Конрад (Кокітко), Валентина Вільбіцька (Параскевич). Троє випускниць працюють в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї - Оксана Кульчицька (Люшняк), Антоніна Баран (Бернадська), Оксана Гулик (Назар). Учителі працюють над формуванням в учнів екологічного світогляду та підготували за час своєї педагогічної діяльності переможців та призерів першого, другого та третього етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з географії та екології.

З метою підвищення рівня екологічної освіти з 2013 року у школах України було введено предмет інваріативної складової - «Екологія». Базові знання для викладання дисципліни в школі випускники згадуваної спеціальності здобули під час навчання в університеті і стали, відповідно, фахівцями. З 2019 року учні здобувають екологічні знання та навички під час вивчення шкільного курсу «Біологія та екологія».

Важливою також є роль учителів у науковій діяльності учнів. Вони є організаторами і керівникам науково – дослідної діяльності учнів, яка здійснюється в рамках Малої академії наук України, наукових гуртків, проектних робіт, олімпіад, конкурсів тощо. Учні випускників 1998 року спеціальності «Географія та екологія» неодноразово посідали призові місця у конкурсі – захисті науково – дослідницьких робіт учнів - членів МАН. Випускники 1998 року спеціальності географія та екологія є активними членами Українського географічного товариства.

Підводячи підсумок можна стверджувати, що новостворена екологічна спеціальність в Тернопільському державному педагогічному університеті зайняла свою нішу в системі підготовки фахівців в галузі екології, дала поштовх до створення у 2000 році кафедри геоекології та методики викладання екологічних дисциплін, яка стала кузницею науковців, початком цілої наукової школи.

НАУКОВІ ЗАСАДИ ГЕОЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РІЧКОВО-БАСЕЙНОВИХ СИСТЕМ

Ковальчук І.П.¹, Ковальчук А.І.², Дубіс Л.Ф.³, Царик Л.П.⁴

kovalchukip@ukr.net; kovalchuk94a@gmail.com; lida.dubis@gmail.com;

^{1,2}Національний університет біоресурсів і природокористування України

³Львівський національний університет імені Івана Франка

⁴Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

The scientific principles of setting up and conducting studies of river systems and their basins using the geo-ecological approach and methodology of geoinformation atlas mapping of